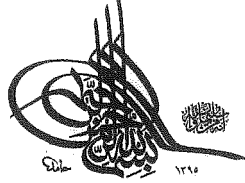

525

204665

Vahyin Nüzûlünün 1400. Yılında Hz. Muhammed (s.a.v.)

- Milletlerarası İlmî Toplantı -

15 - 17 Ekim 2010

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphane	
Dem. No:	204665
Tes. No:	297.92 VAB-N

İstanbul 2011

**İSLÂMÎ İLİMLER
ARAŞTIRMA VAKFI**

İSLÂMÎ İLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI
Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi: 61
Milletlerarası İlmî Toplantılar Dizisi: 16

Kitabın Adı

Vahyin Nüzûlünün 1400. Yılında Hz. Muhammed (s.a.v.)

Yayın Ön Hazırlığı

Dr. İsmail KURT – Seyit Ali TÜZ

Organizatör ve Editör

Prof. Dr. Ahmet KAVAS

Kapak Tasarım

Nazlı ERÇETİN

Baskı:

Seçil Ofset

**İSTANBUL
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ**

3. TEBLİĞ

PEYGAMBERLİĞİNDEN ÖNCE HZ. MUHAMMED (s.a.v.)

Casim AVCI♦

Hz. Muhammed (s.a.v.) Yüce Allah tarafından “âlemlere rahmet” ve “son peygamber” olarak gönderilmiş, Kur’ân-ı Kerim’de onun insanlığa “en güzel örnek” olduğu ifade edilmiştir. Öte yandan onun bir “beşer” olduğu da vurgulanmıştır. Dolayısıyla o, hem dünya hayatının şartlarına tabi bir beşer hem de ilahî vahye muhatap olan bir peygamberdir. O, sadece bir peygamber olarak ilahî mesajı aktarmakla kalmamış, aynı zamanda bir fert, bir aile reisi, bir eğitimci, bir devlet başkanı, bir hâkim ve bir kumandan olarak bu mesajı hayatına yansıtmuş ve örnek bir kişilik sergilemiştir. Sahip olduğu üstün özellikleri sebebiyledir ki, Hz. Peygamber, on beş asır boyunca bütün Müslümanların gönlünde taht kurmuştur. O sadece Müslümanlar için değil, tarihin akışını değiştiren bir insan olarak da dünya tarihi açısından önemlidir: VII. yüzyıldan itibaren Asya, Afrika ve Avrupa’nın önemli bir kısmına yayılarak edebiyattan mimariye, siyasetten ekonomiye, hukuktan felsefeye kalıcı izler bırakan İslâm kültür ve medenîyeti temelde Kur’ân’ın ışığında ve onun etrafında şekillenmiştir. Bundan dolayıdır ki, Müslüman olmayanlar da ona bir şekilde ilgi duymuş ve gerek Doğu’da gerekse Batı’da hakkında en çok eser yazılan şahısların başında yer almıştır.

Hz. Peygamber’in risâlet öncesi hayatı, onun peygamberlik dönemini, tebliğ metodunu ve faaliyetlerini anlamak bakımından özel bir önem taşımaktadır. Rasûlallah’ın dinî, ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan nasıl bir

---

♦ Yard. Doç. Dr., İSAM (İslâm Araştırmaları Merkezi)

çevrede doğup büyüdüğü ve böyle bir toplumda peygamber olmadan önce nasıl bir hayat yaşadığı bilinmeden vahiy sonrası dönemi doğru anlamak mümkün değildir. Hz. Peygamber'in altmış üç yıllık hayatına bir bütün olarak bakıldığında 40 yılının peygamberlik öncesine ait olduğu görülür ki, bu da ömrünün yaklaşık üçte ikisine karşılık gelmektedir. Rasûlallah'ın (s.a.v.) doğumu, çocukluğu, gençliği, ticarî faaliyetleri, Hz. Hatice ile evliliği, çocuklarının dünyaya gelip büyümeleri ve Kâ'be hakemliği bu dönemde gerçekleşmiştir. Daha önemlisi o bu dönemde ilahî bir yolla peygamberliğin ağır yükünü taşıyabilecek şekilde hazırlanmış ve toplumun bu mesaja kulak vermesini kolaylaştıracak güvenilir kişiliği bu dönemde oluşmuştur. Nitekim onun bu dönemde Mekke toplumundaki adı "Muhammedü'l-Emîn" dir. Hz. Muhammed'in doğumundan peygamberliğine kadar kırk yılını geçirdiği Câhiliyye toplumunda nasıl bir kişilik sergilediğini kavramak bütün Müslümanlar için önemli olduğu gibi, peygamberlik sonrası hayatını değerlendirebilmek açısından da gereklidir.

Hz. Peygamber Arap Yarımadası'nın batısındaki Hicaz bölgesinde yer alan Mekke şehrinde genel kabul gören kanaate göre Fil Vak'ası'ndan 50-55 gün sonra Rebû'l-evvel ayında Pazartesi günü dünyaya gelmiştir. Farklı hesaplamalara göre Hz. Peygamber'in doğum tarihi 20 Nisan (9 Rebû'l-evvel) 571 veya 17 Haziran (12 Rebû'l-evvel) 569 Pazartesi şeklinde belirlenmektedir.¹

Hz. Muhammed'in babası, Kureyş'in Benî Hâşim kolundan Abdullah b. Abdülmuttalib, annesi ise Kureyş kabilesinin Benî Zühre koluna mensup Vehb b. Abdümenâf'ın kızı Âmine'dir. Hz. Peygamber onların evliliklerinden dünyaya gelen tek çocuklarıdır.

¹ Muhammed Hamidullah, İslâm Peygamberi (Çev. Salih Tuğ), İstanbul 2003, II, 784-793; 1171-1191; Kasım Şulul, Hz. Peygamber Devri Kronolojisi, İstanbul 2003, s. 100-103, 455-463. Mustafa Fayda "Muhammed-Hayati-", TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), XXX, 408-409. Hz. Peygamber'in risâlet öncesi hayatı hakkında geniş bilgi için bk. M. Asım Köksal, İslâm Tarihi: Hazret-i Muhammed Aleyhisselâm ve Ataları, I-II, İstanbul 1987; Gülgün Uyar, Hz. Muhammed'in Risâlet Öncesi Hayatına Dair Bazı Rivâyet Farklarının Tesbiti, basılmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1993; Casim Avcı, Muhammedü'l-Emin: Hz. Muhammed'in Peygamberlik Öncesi Hayatı, İstanbul 2008.

Hız. Peygamber'in babası Abdullah akranları arasında çok beğenilen yakışıklı bir gençti. Yüzünde diğer gençlerde bulunmayan bir güzellik ve parlaklık vardı. Bunun Hız. Peygamber'e ait "nübüvvet nûru" (peygamberlik nuru, Nûr-i Muhammedî) olduğu kabul edilir. Rivâyete göre Abdullah'ın babası (Hız. Peygamber'in dedesi) Abdülmuttalib Zemzem Kuyusu'nu yeniden ortaya çıkarıp onardığı sırada Kureyş'in bazı ileri gelenleri onu alaya alıp küçük düşürmek istemişlerdi. O sırada Hâris'ten başka oğlu olmayan Abdülmuttalib onlara karşı savunmasız bir durumda olduğundan on oğlu olursa birini kurban edeceğine dair adakta bulunmuştu. Bir süre sonra duâsı gerçekleşip on oğlu dünyaya geldiğinde gördüğü bir rüyada kendisine adağı hatırlatılmış, o da oğullarından hangisini kurban edeceğini belirlemek için kuraya başvurmuştu. Kura o sırada en küçük oğlu olan Abdullah'a çıkınca onu kurban etmeye karar vermiş, ancak buna başta kızları olmak üzere pek çok kimse karşı çıkmıştı. Adağını yerine getirebilmek için bir çözüm arayan Abdülmuttalib kendisine yapılan bir tavsiye doğrultusunda Abdullah ile o günkü örfe göre diyet olarak kabul edilen on deve arasında kura çekirtmiş, fakat kura yine Abdullah'a çıkmıştı. Abdülmuttalib deve sayısını onar onar artırarak kuraya devam etmiş, sayı yüze ulaşınca kuranın develere çıkması üzerine 100 deve kurban etmişti. Böylece çok sevdiği oğlu Abdullah'ı da kurtarmıştı. Bundan dolayı Hız. Peygamber, hem babası Abdullah'ın hem de büyük atası Hız. İbrahim'in oğlu Hız. İsmâil'in kurban edilmekten kurtulmuş olduğunu kastederek, "Ben iki kurbanlığın oğluyum" demiştir.²

Abdullah gençlik çağına ulaştığında kendisine gelen birçok evlilik teklini kabul etmemiş, nihayet babasının teşebbüsüyle Vehb'in kızı Âmine ile evlenmiştir. Abdullah'ın bu sırada on sekiz yaşında olduğu anlaşılmaktadır. Abdullah ticaret için gittiği Suriye'den dönerken Yesrib'e (Medine) uğramış ve orada babasının dayıları olan Adî b. Neccâr oğullarını ziyaret etmişti. Ancak bu sırada hastalanıp akrabalarının yanında bir ay kadar hasta yattıktan sonra vefat etmiş ve Medine'de defnedilmiştir. Bu sebeple Hız. Peygamber yetim olarak dünyaya gelmiştir. İslâm âlimlerinin büyük çoğunluğu

² Hâkim en-Nîsâbü'rî, el-Müstedrek, Haydârâbâd 1334, II, 604. Ayrıca bk. Bekir Topaloğlu, "Abdullah", DİA, I, 75.

oğlunun peygamberliğine yetişemeyen Abdullah'ın âhirette azap görmeyip kurtuluşa ereceği kanaatindedir.³

Hız. Peygamber'in annesi Âmine Kureyş kızları arasında iyi bir yere sahipti. Babası Vehb de Zühre oğullarının ileri gelenlerinden biriydi. Abdülmuttalib, oğlu Abdullah'ı yanına alarak Âmine'yi babasından veya diğer bir rivâyete göre amcası Vüheyb'den istemiş, olumlu cevap verilmesi üzerine evlilikleri gerçekleşmiştir. Zamanın âdetleri doğrultusunda evliliğin ilk üç günü Âmine'nin evinde geçmiştir. Bu evlilikten sonra Abdullah'ın alındaki peygamberlik nûrunun Âmine'ye intikal ettiği kabul edilir. İslâm kaynaklarında Hız. Muhammed'in ana rahmine intikalinden doğumuna kadar geçen zaman içinde bazı olağanüstü olayların meydana geldiğine dair rivâyetler yer almaktadır. Rivâyete göre Âmine Hız. Peygamber'e hamile olduğu sırada bir rüya görmüş, rüyada kendisine önemli bir kişiye hamile olduğuna işaret edilerek doğacak çocuğa Muhammed veya Ahmed adını vermesi söylenmiştir.⁴ Âmine'nin doğum sancısı çekmediği de bu rivâyetler arasındadır. Yine meşhur rivâyete göre Hız. Peygamber sünnetli olarak doğmuştu. Ayrıca melekler tarafından yıkanmış ve sırtına peygamberlik mührü vurulmuştu. Dedesi Abdülmuttalib torununun dünyaya geldiği müjdesini alınca onun şerefine bir ziyafet vermiş, ziyafette ona Muhammed adını koymuş, Allah'ın ve insanların onu hayırla anması için bu ismi verdiğini söylemiştir.

Çocukluğu ve Gençliği

Hız. Peygamber doğumunun ardından bir süre annesi Âmine'nin yanında kalmış, daha sonra âdet olduğu üzere süt annesine verilmiştir. Çocukların süt annesine verilmesinde temel sebep çocukların şehir yerine daha sağlıklı olan çöl havasında büyümelerini sağlamak, ayrıca konuşma çağında fasih Arapça öğrenmelerine imkân vermektir. Hız. Peygamber de bu geleneğe uyularak Hevâzin kabilesinin Sa'd b. Bekir koluna mensup Halîme bint Ebû Züeyb'e verildi. Halîme, sütanneliği yaparak geçimini sağlayan diğer bedevî

³ Abdullah için bk. Bekir Topaloğlu, "Abdullah", DİA, I, 75-76.

⁴ İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye (nşr. Mustafa es-Sekâ v. dğr.), Kahire 1375/1955, I-II, 157-158; İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-kübrâ (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1388/1968, I, 98-99; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Kahire 1313, IV, 127, 128.

kadınlarla ve kocası ile birlikte bir kıtlık yılında Mekke'ye gitmiş, ancak genellikle tercih edildiği üzere zengin bir aile çocuğu bulamamıştı. Hz. Muhammed'in yetim olduğunu öğrenince de onu almakta tereddüt göstermiş, bununla birlikte Mekke'den boş dönmek için sütanneliği yapmak üzere yanında götürmeye razı olmuştu. Hz. Muhammed iki yıl sonra sütanesi Halîme tarafından Mekke'ye getirilmiş, ancak Âmine, çöl havasının çocuğuna yaradığını gördüğü, bazı rivâyetlere göre ise o sıralarda Mekke'de veba salgını bulunduğu için onun bir müddet daha Halîme'nin yanında kalmasını istemişti. Hz. Muhammed dört veya beş yaşına kadar sütannesinin yanında kaldıktan sonra Mekke'ye getirilerek annesine teslim edildi. Hz. Peygamber'in sütbabası Hâris b. Abdüluzza, sütkardeşleri de Abdullah, Üneyse ve Şeymâ idi. Rivâyete göre Halîme ve Hâris, Muhammed'i yanlarına aldıktan sonra bolluk ve berekete kavuştular; deve ve koyunları eskisinden çok daha fazla süt vermeye başladı. Ayrıca sütannesinin yanında bulunduğu dönemde "şakk-ı sadr" adı verilen hadisenin vukû bulduğu kaynaklarda zikredilmektedir. Buna göre iki melek gelip Hz. Muhammed'in göğsünü yarmış, kalbini çıkararak kötülüklerden arındırmış, semâvî bir suyla yıkadıktan sonra yerine yerleştirmiştir. Bu olaydan haberdar olan Halîme ve Hâris'in baştan beri birçok olağanüstü yönüne şahid oldukları Hz. Muhammed hakkında, olup biteni izah edememekten kaynaklanan bir endişe yaşadıkları ve çocuğu ailesine iade etmenin daha doğru olacağını düşünmeye başladıkları nakledilmektedir.⁵

Hz. Peygamber altı yaşına geldiğinde annesi Âmine onu câriyesi Ümm-i Eymen'le birlikte yanına alarak Yesrib'e (Medine) götürdü. Burada hem Abdullah'ın mezarını hem de Abdülmuttalib'in annesi dolayısıyla ailenin dayıları sayılan Benî Neccâr mensuplarını ziyaret ettiler. Âmine, Mekke'ye dönerken Medine'ye yaklaşık 190 km. mesafede bulunan Ebvâ'da hastalandı ve genç yaşta vefat etti. Âmine'nin ölümünden önce küçük yavrusuna bakarak şöyle söylediği anlatılır: *"Her yaşayan ölür. Her yeni eskir. Her çok azalır. Her büyük yok olur. Şüphesiz ben de öleceğim, ama devamlı anılacağım. Çünkü dünyaya oğlumu hayırlı bir gelecek olarak bırakıyorum"*. Annesinin ölümüyle

⁵ İbn Hişâm, I-II, 163-164; Köksal, II, 29-30; Avcı, s. 79-82.

öksüz kalan Hz. Peygamber Ümm-i Eymen tarafından Mekke'ye getirilip dedesi Abdülmuttalib'e teslim edildi. Hz. Peygamber daha sonra hicretin altıncı yılında (milâdî 628) Ebvâ'ya uğrayıp annesinin mezarını ziyaret etmiştir. Kabri eliyle düzelten Hz. Peygamber bu arada annesinin şefkat ve merhametini hatırlayarak göz yaşı dökmüştür. Onun bu tutumundan etkilenen sahabîler de göz yaşlarını tutamayıp onunla birlikte ağlamışlardır.⁶

Abdülmuttalib, çok sevdiği ve genç yaşta kaybettiği oğlu Abdullah'ın değerli hâtırası olan torunu Hz. Muhammed'e büyük özen gösteriyordu. Sofraya onunla birlikte oturup yemek yiyor; onu zaman zaman Kâ'be duvarının gölgesindeki minderine oturtuyor; Dârünnedve'deki toplantılara başkanlık ederken yanına alıyor; bütün davranışlarıyla ona baba şefkatı ve sevgisinin eksikliğini hissettirmemeye çalışıyordu. Yaşı seksenin üzerinde olan Abdülmuttalib o sırada sekiz yaşındaki torunu Muhammed'in bakım ve himayesini amcası Ebû Tâlib'e verdikten kısa bir süre sonra vefat etti. Ebû Tâlib Hz. Peygamber'in babası Abdullah'ın anne-baba bir kardeşi idi. Ebû Tâlib, yeğenini çocuklarından fazla sevdi, onun uğurlu olduğuna inandı ve iyi yetişmesi için gayret sarfetti. Çıktığı bazı seyahatlerde onu da yanına alırdı. Nitekim Hz. Muhammed'in dokuz (veya on iki) yaşında bulunduğu sırada amcası ticaret amacıyla Suriye'ye gitmeye karar verdiğinde o da amcasıyla birlikte gitmek istedi. Yeğenin bu konudaki ısrarını gören Ebû Tâlib onu da yanına aldı. Kervan Suriye topraklarındaki Busrâ'da konakladı. Burada bir manastırda yaşayan Bahîra adlı rahip kafileyi yemeğe davet etti. Bahîra Ebû Tâlib'e, Muhammed'in İncil'de gönderileceği vaad edilen peygamber olduğunu söyledikten sonra başına gelebilecek bazı tehlikelere dikkat çekmiş ve onu iyi korumasını tavsiye etmiştir. Ebû Tâlib bunun üzerine seyahatini yarıda kesip Mekke'ye dönmüştür.⁷

Hz. Muhammed'in on yaşlarında iken kalabalık bir aileye sahip bulunan amcası Ebû Tâlib'e yardımcı olmak amacıyla bir süre çobanlık yaptığı bilinmektedir. Peygamberliği döneminde o, bu hatırasına atıfla "Hiçbir pey-

⁶ İbn Sa'd, I, 116-117.

⁷ İbn Hişâm, I-II, 180-181; İbn Sa'd, I, 120-121, 153-155; Hüseyin Algül, İslâm Tarihi, İstanbul 1986, I, 157-163.

gamber yoktur ki, koyun gütmüş olmasın” buyurmuştur. Etrafında bulunan sahabîlerin “Siz de mi koyun güttünüz yâ Rasûlallah?” şeklindeki sorusu üzerine “Evet. Ben de Mekkeliler’in koyunlarını güttüm” cevabını vermiştir.⁸

Ebû Tâlib’in hanımı Fâtıma bint Esed Hz. Muhammed’e kendi çocuklarından daha fazla ilgi gösterdi. Hz. Peygamber de büyüdüğünde yengesinin iyiliklerini hiçbir zaman unutmadı. Onu Medine’deki evinde ziyaret eder, zaman zaman orada öğle uykusuna yatarı. Yengesi vefat ettiğinde çok üzölmüş, gömleğini ona kefen yapmış, cenaze namazını da kendisi kıldırırıştır. Ölümünden duyduğu üzüntüyü etrafındakilere anlatırken şöyle diyerek vefa duygusunu göstermiştir: “Ben onun himayesine muhtaç öksüz bir çocuktum. O kendi çocukları aç olduğu hâlde beni doyururdu. Kendi çocuklarını bırakır benim saçlarımı tarardı. O benim annem gibiydi”.⁹ Ebû Tâlib peygamberliğinden sonra da yeğenin yanında yer aldı ve onun İslâm’ı kabul etmesi için yaptığı ısrarlı tekliflerini cevapsız bırakmakla birlikte kendisini korumak için elinden geleni yapmaya çalıştı.

Câhiliyye döneminde Arap kabileleri arasında çeşitli sebeplerle sık sık savaşların çıktığı bilinmektedir. Öyle ki, kan dökmenin yasak olduğu haram aylarda (zilkade, zilhicce, muharrem, receb) bile savaşların yapıldığı olurdu. Haram aylarda cereyan ettiği için bu savaşlara Ficâr savaşı adı verilirdi. Hz. Peygamber de gençliğinde böyle bir savaşa katılmak durumunda kalmıştı. Onun müttefik Kureyş-Kinâne ve Kays-Aylân kabileleri arasında çıkan şiddetli savaşa amcalarıyla birlikte katıldığı, ancak fiilen savaşmayıp amcalarına ait eşyaları koruduğu, ayrıca gelen okları da kalkanla karşılayıp toplamak sûretiyle amcalarına verdiği bu konudaki farklı rivâyetler içinde tercih edilen bir görüştür. Bu sırada yaşının on dört, on beş, on yedi veya yirmi olduğu zikredilmektedir.¹⁰

⁸ İbn Sa’d, I, 125-126.

⁹ Süheylî, er-Ravzu’l-ünüf (nşr. Abdurrahman el-Vekîl), Kahire 1387/1967, I, 112; Hamidullah, İslâm Peygamberi, I, 46.

¹⁰ İbn Hişâm, I-II, 184-187; İbn Sa’d, I, 128; Hüseyin Algöl, “Ficâr”, DİA, XIII, 52.

Hz. Muhammed yirmi yaşında olduğu sırada Hilfü'l-fudûl adı verilen antlaşma için yapılan toplantıya katıldı. Toplantı Mekke'ye hac ve ticaret için gelen zayıf ve güçsüz kimselere yapılan haksızlıklar, ayrıca sık sık ortaya çıkan kabileler arası savaşlar karşısında Hz. Peygamber'in amcası Zübeyr b. Abdülmuttalib'in girişimiyle Mekke'nin en zengin, yaşlı ve nüfuzlu kabile reisi durumundaki Abdullah b. Cüd'ân et-Teymî'nin başkanlığında yapıldı. "Erdemli insanların yemini" anlamına gelen bu hareket içinde yer alanlar, yerli veya yabancı olsun haksızlığa uğrayan herkesi koruyacaklarına, hakkı verilmeye kadar tek bir el gibi hareket edeceklerine ve birbirlerine maddî yardımda bulunacaklarına yemin etmişlerdi. Rasûl-i Ekrem peygamberliğinden sonra da bu ittifaktan övgüyle bahsetmiş ve şöyle demiştir: "Ben Abdullah b. Cüd'ân'ın evinde yapılan antlaşmaya katılmıştım ki, bunu güzel ve kızıl develere değişmem. Bugün de böyle bir antlaşmaya çağrılısam tereddüt etmeden giderim".¹¹ Hz. Peygamber bu cemiyet mensupları ile birlikte veya tek başına Mekke'de birçok haksızlığın önüne geçmiştir.¹²

Hz. Muhammed Mekke'deki birçok Kureyşli gibi ticaret ile meşgul olmuştur. Kumaş ve tahıl ticaretiyle uğraşan Ebû Tâlib'e yardım etmek sûretiyle ticaret hayatına başlayan Hz. Muhammed amcasının yaşlandığı yıllarda kendisi ticarete devam etti. Bu dönemde Hz. Muhammed'in çeşitli yerlere ticaret amacıyla seyahat ettiği bilinmektedir. Ergenlik çağında Hubâşe panayırına, bir veya iki defa Yemen'e, ayrıca Doğu Arabistan'daki Muşakkar ve Debâ panayırına, hatta Habeşistan'a gittiği tesbit edilmektedir. Bu seyahatler sebebiyle bir taraftan ticarî hayatın gereklerini öğrenirken, diğer taraftan Arabistan'ın muhtelif yerlerinde yaşayan insanları yakından tanıma, onların dil ve lehçelerini, dinî, siyasî ve sosyal durumlarını öğrenme imkânını elde ediyordu. Kaynakların ittifakıyla Câhiliyye döneminin yaygın kötülüklerinin hiçbirine bulaşmaksızın temiz bir hayat yaşayan ve yirmi beş yaşlarına gelen Hz. Muhammed çevresinde iffeti, mertliği, merhameti ve hak severliğinin yanı sıra ticaret hayatında da doğruluğu ve güvenilirliği sebebiyle "Muhammedü'l-emîn" veya sadece "el-Emîn" unvanıyla bilinmekteydi.¹³

¹¹ İbn Hişâm, I-II, 134

¹² Bazı örnekler için bk. Muhammed Hamidullah, "Hilfü'l-Fudûl", DİA, XVIII, 31-32.

¹³ Ahmed b. Hanbel, III, 425; Hamidullah, I, 56-57.

Hz. Hatice İle Evlenmesi

Hz. Hatice, Kureyş'in ileri gelenlerinden Huveylid b. Esed'in kızı olup soyu dedelerinden Kusay'da Hz. Peygamber'in nesebi ile birleşir. Hz. Peygamber'den önce iki defa evlilik yapmış olan Hz. Hatice soylu, güzel ve zengin bir hanımdı. İkinci kocasının ölümünden sonra Kureyş'in ileri gelenlerinden evlilik teklifleri almakla birlikte olumlu cevap vermemekteydi. Güvenilir bulunduğu kimselerle ticaret yaparak yaşamını sürdüren Hatice, bu sıralarda bir tavsiye üzerine çevresinde üstün ahlâk sahibi ve güvenilir bir genç olarak tanınan Hz. Muhammed'le ortaklık antlaşması yaptı ve kölesi Meysere ile birlikte ticaret için Suriye'ye gitmesini istedi. Hz. Muhammed'in bu yolculuğu ticarî açıdan oldukça başarılı geçti. Bu sonuçtan memnun kalan Hz. Hatice Hz. Peygamber'in dürüst ve doğru sözlü olduğunu gördü. Meysere'nin Hz. Muhammed'in ahlâkı ve davranışları hakkında hayranlık uyandıran övgü dolu sözlerini de dinleyen Hatice, Hz. Muhammed'e daha çok güven duydu ve ona karşı takdir hisleri gün geçtikçe arttı. Rivâyete göre bir süre sonra da bizzat kendisi veya Nefîse bint Ümeyye (Münye) adlı bir kadın aracılığıyla Hz. Muhammed'e evlilik teklifinde bulundu. Beklemediği bir durumla karşılaşan Hz. Muhammed biraz düşündükten sonra teklifi kabul etti. Ebû Tâlib ve diğer amcaları, babası vefat etmiş olduğu için Hatice'yi amcası Amr b. Esed'den istediler. Cevabın olumlu olması üzerine de evlilik gerçekleşti. Hz. Muhammed Ebû Tâlib'in evinden Hz. Hatice'nin evine taşındı; böylece mutlu yuva kurulmuş oldu. Bu sırada Hz. Peygamber'in yirmi beş, Hatice'nin de kırk yaşında olduğu kaydedilmektedir. Hatice'nin daha küçük yaşlarda olduğuna dair rivâyetler de vardır. Hz. Peygamber ve Hz. Hatice'nin bu evliliğinden Kâsım, Zeynep, Rukıyye, Ümmü Külsûm, Fâtıma, Abdullah (Tayyib) ve Tâhir adlı çocukları dünyaya geldi. Abdullah ve Tâhir peygamberlikten önce vefat etti. Bazan Tayyib ve Tâhir iki ayrı çocuk olarak zikredilmekle birlikte bunların Abdullah'ın lakabı olduğu da kaydedilmektedir. Hz. Peygamber'in en küçük kızı Fâtıma dışındaki çocukları kendisinden önce vefat etmiş, Hz. Fâtıma ise babasının vefatından sonra altı ay kadar daha yaşamıştır. Hz. Peygamber, ilk oğlu Kâsım dolayısıyla "Ebû'l-Kâsım" künyesini almıştır. Hz. Hatice ile evliliği sırasında Hz. Peygamber'in ailesine iki kişi daha katılmıştır. Bunlardan biri Hz. Hati-

ce'nin kendisine hediye ettiği ve onun da hürriyetine kavuşturup evlâtlık edindiği Zeyd b. Hârise'dir. Diğeri ise Mekke'de ortaya çıkan kıtlık yüzünden maddî sıkıntı ile karşılaşan amcası Ebû Tâlib'e destek olmak üzere yanına aldığı ve o sıralarda beş yaşında olduğu rivâyet edilen Ali b. Ebû Tâlib'dir. Hz. Peygamber daha sonra kızı Fâtıma'yı Hz. Ali ile evlendirmiş ve soyu bu evlilikten doğan, çok sevdiği torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin ile devam etmiştir.¹⁴

Hz. Hatice yirmi beş yıla yakın bir süre evli kaldığı Hz. Peygamber'e her zaman maddî ve manevî açıdan destek oldu. Hz. Peygamber'e ilk inanan kimse Hz. Hatice olup en sıkıntılı zamanlarda onun yanında yer aldı. Hz. Peygamber'in ilk eşi ve İbrahim dışındaki çocuklarının annesidir. Hz. Peygamber onun iyiliklerini ve vefasını hiçbir zaman unutmadı. Bilindiği gibi Hz. Peygamber onun sağlığında başka bir kadınla evlenmemiş, onun vefatından bir süre sonra da çeşitli sebeplere dayalı olarak evlilikler yapmıştır. Hz. Hatice'yi her zaman hayırla yâd eden Hz. Peygamber bir defasında şöyle demiştir: "Allah bana ondan daha hayırlısını vermemiştir: Herkes benim peygamberliğimi inkâr ederken, o bana inandı. Herkes beni yalanlarken o tasdik etti. İnsanlar mallarını esirgerken o malıyla bana destek oldu. Allah bana ondan çocuklar nasib etti".¹⁵

Kâ'be Hakemliği

Hz. Muhammed'in otuz beş yaşlarında iken gerçekleştirilen Kâ'be tamiri sırasında Kureyşliler arasında yaptığı hakemlik önemli bir mahiyet taşımaktadır. Milâdî 605 yılında Kureyşliler, yangın ve sel baskınlarından zarar gördüğü için Kâ'be'yi yeniden inşâ etmek istediler. O sırada bir Bizans gemisinin Cidde yakınlarındaki Şu'aybe limanında karaya oturduğu haberi Mekke'ye ulaştı. Rivâyete göre gemi Habeşistan'daki bir kilise tamirinde kullanılmak üzere mermer, kereste ve demir yüklü olup Bizans İmparatorunun emriyle Mısır'dan gönderilmişti. Velîd b. Mugîre ve arkadaşları Şu'aybe'ye giderek geminin kerestelerini satın aldıkları gibi gemide bulunan marangoz ve inşaat ustası Bâkûm er-Rûmî'yi de Kâ'be'nin tamiri için Mekke'ye davet ettiler. Hz. Peygamber'in de amcası Abbas'la birlikte taş taşıyıp

¹⁴ İbn Hişâm, I-II, 187-192; İbn Sa'd, I, 131-134; Avcı, s. 113-122.

¹⁵ Ahmed b. Hanbel, VI, 117-118.

yardımcı olduğu tamir sırasında Kâ'be yeniden inşâ edildi, ancak Hacerü'l-esved'in yerine yerleştirilmesi hususunda anlaşmazlık çıktı. Bu şerefli görevi hiçbir kabile başkasına bırakmak istemedi, hatta bu yüzden savaşmayı bile göze alanlar oldu. Nihayet Kureyş'in ileri gelenlerinden Ebû Ümeyye b. Mugîre, "Benî Şeybe kapısından Kâ'be'ye ilk giren kimsenin vereceği karara uyulmasını" teklif etti; Kureyşliler bu teklifi benimseyip beklemeye başladılar. Kapıdan Hz. Muhammed'in girdiği görülünce orada bulunanlar "İşte el-Emîn, işte Muhammed geldi!" diyerek memnuniyetlerini ifade ettiler. Hz. Peygamber, bir örtü getirterek Hacerü'l-esved'i onun üzerine koydu, bütün kabile reislerinin iştirakiyle örtüyü kaldırdı, konulacağı hizaya gelince de taşı kendi elleriyle alıp yerine yerleştirdi. Böylece Kureyşliler arasında çıkmak üzere olan bir çatışmanın da önüne geçilmiş oldu.¹⁶

Kâ'be'nin tamiri ve Hacerü'l-esved'in yerine konulmasından sonra onun, Allah hakkında düşünmeye, O'na nasıl iman ve ibadet edileceğini araştırmaya daha fazla yöneldiği fark edilmekteydi. Mekkeliler'in ve diğer birçok Arap kabilesinin putlarına hiç ilgi göstermeyen Hz. Muhammed, aklı ve hisleriyle putlara tapmanın faydasızlığı sonucuna ulaşmıştı. Belki de tek tanrı inancına dayalı Hz. İbrâhim'in dini üzere olmaya çalışan az sayıdaki Hanûfler gibi düşünüyordu. Ancak neyi ve nasıl yapacağını bilememenin ıstırabını yaşarken inzivaya çekilmekten hoşlanmaya başladı ve risâletinin birkaç yıl öncesinden itibaren her ramazan ayında, dedesi Abdülmuttalib ve diğer bazı Kureyşliler'in yaptığı gibi, Hira dağındaki mağarada münzevi bir hayat yaşamaya başladı. Yiyeceği tükenince şehre iniyor, fakirlere yardımda bulunuyor, Kâ'be'yi tavaf ediyor ve evden yiyecek alarak tekrar mağaraya dönüyordu. Zaman zaman Hatice'yi de yanına alıyordu.¹⁷ Hz. Âişe'nin rivâyetine göre Rasûlallah bu dönemde bir ara "sâdık (doğru) rüyalar" görmeye başlamış, altı ay devam eden bu süreçte gördüğü rüyalar aynen çıkmıştır.¹⁸ Kaynaklarda ayrıca Hz. Peygamber'in bu dönemde kendisini "Esselâmü aleyke yâ Rasûlallâh=Sana selâm olsun ey Allah'ın elçisi" şeklinde selamlayan sesler duyduğu, etrafına dönüp bakınca kimseyi göremediği için merak içerisinde kaldığı, bu seslerin ağaçlar ve kayalıklardan geldiğine dair rivâ-

¹⁶ İbn Hişâm, I-II, 192-197; İbn Sa'd, I, 145-148; Hamidullah, I, 68-70; Köksal, II, 174-184.

¹⁷ Mustafa Fayda, "Muhammed", DİA, XXX, 410.

¹⁸ Buhârî, "Bed'u'l-vahy", 3, "Tefsîr", 96/1; Müslim, "İmân", 160.

yetler de yer almaktadır.¹⁹ Buraya kadar anlatılan ve bir kısmı olağanüstü nitelik taşıyan hususlardan hareketle bu dönemin vahye hazırlık süreci olduğunu söylemek mümkündür.

Hz. Muhammed'in Hira'da bulunduğu 610 yılı Ramazan ayının son on günü içinde muhtemelen yirmi yedinci gece, bazı rivâyetlere göre pazartesi günü sabaha karşı Cebrâil gelerek ona Allah tarafından peygamber olarak görevlendirildiğini haber verdi. Böylece asırlardır devam edegelen ve kıyamete kadar da devam edecek olan İslâm'ın nuru Hira Dağı'nda doğmuş ve Mekke'den etrafa yayılarak bütün insanlığı aydınlatmaya başlamıştır.

Sonuç olarak, Hz. Peygamber'in doğup büyüdüğü çevre ve onun bu çevrede ilk vahyin gelişine kadar yaşadığı hayatı şöyle özetlemek mümkündür: Hz. Peygamber Câhiliyye toplumunda dünyaya geldi. Bu dönemde Allah'ın birliğine dayanan tevhîd inancının yerini şirk almış, tevhidin merkezi olan Kâ'be putperestliğin merkezi hâline gelmişti. İnsanlar haklının değil, zengin ve güçlüünün yanında idi. Kabile asabiyeti, haklı veya haksız olduğuna bakmadan kabilesini desteklemeyi gerektiriyordu. Kadınlara ikinci sınıf muamelesi yapılıyor, kız çocuğuna sahip olmak utanç vesilesi olarak görülüyordu. Hatta bazı kabilelerde kız çocukları diri diri toprağa gömülüyordu. Köle ve cariyeler efendilerinin insafına terk edilmişti. İçki, kumar, faiz, fuhuş, yağmacılık ve çapulculuk yaygın hâle gelmişti. Kısacası toplumda kötülükler hâkim olmuştu. İyilik, doğruluk, adalet ve hukuk gibi kavramlar bilinmekte ve az da olsa bu hususlara riâyet eden insanlar var olmakla birlikte bu değerler toplumda etkin konumda değildi. Hz. Peygamber kırk yaşına kadar böyle bir toplumda yaşadı. Ancak o, Câhiliyye toplumuna hakim değerleri değil hak, hukuk, adalet, iyilik doğruluk, emanet ve emniyet gibi evrensel değerleri benimsedi. Hiçbir zaman putlara tapmadı, akrabalık bağına zedeledi, komşuluk haklarına riâyet etti, zalim kim olursa olsun ona karşı durdu, zayıfları korudu, elinden ve dilinden insanlar emin oldu, hiçbir zaman yalan söylemedi, iftira atmadı, yetim malı yemedi. Etrafı kötülüklerin sardığı bir ortamda örnek bir insan olarak yaşadı ve tek başına da kalsa haktan, doğruluktan ayrılmadı. Öyle ki, toplumda Muhammedü'l-Emin veya kısaca el-Emîn adıyla anılmaya başladı. O'na âl ve ashâbına salât ve selâm olsun.

¹⁹ İbn Hişâm, I-II, 234.